

Programma van maatregelen bij
Archeologienota: Churchillsteenweg, Aalst
(prov. Oost-Vlaanderen)

Robby Vervoort
Freelance Senior Archeoloog
Borgerhout, juli 2021

Titel

Programma van maatregelen bij Archeologienota:
Churchillsteenweg, Aalst
(prov. Oost-Vlaanderen)

Auteur

Robby Vervoort

Opdrachtgever

Tegelcentrum Schelfhout

Projectcode

2021G160

Plaats en datum van uitgave

Borgerhout, juli 2021

Reeks

RVFSA-Rapport, 115

© Robby Vervoort. Freelance Senior Archeoloog. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden veeveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

Inhoud

1. Technische fiche/administratieve gegevens	3
2. Inleiding	6
3. Onderzoeksvragen en synthese	6
4. Kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied	10
5. Programma van maatregelen.....	11

1. Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site

Churchillstraat - Aalst
 (21-AAL/CHU-2021G160)

Ligging

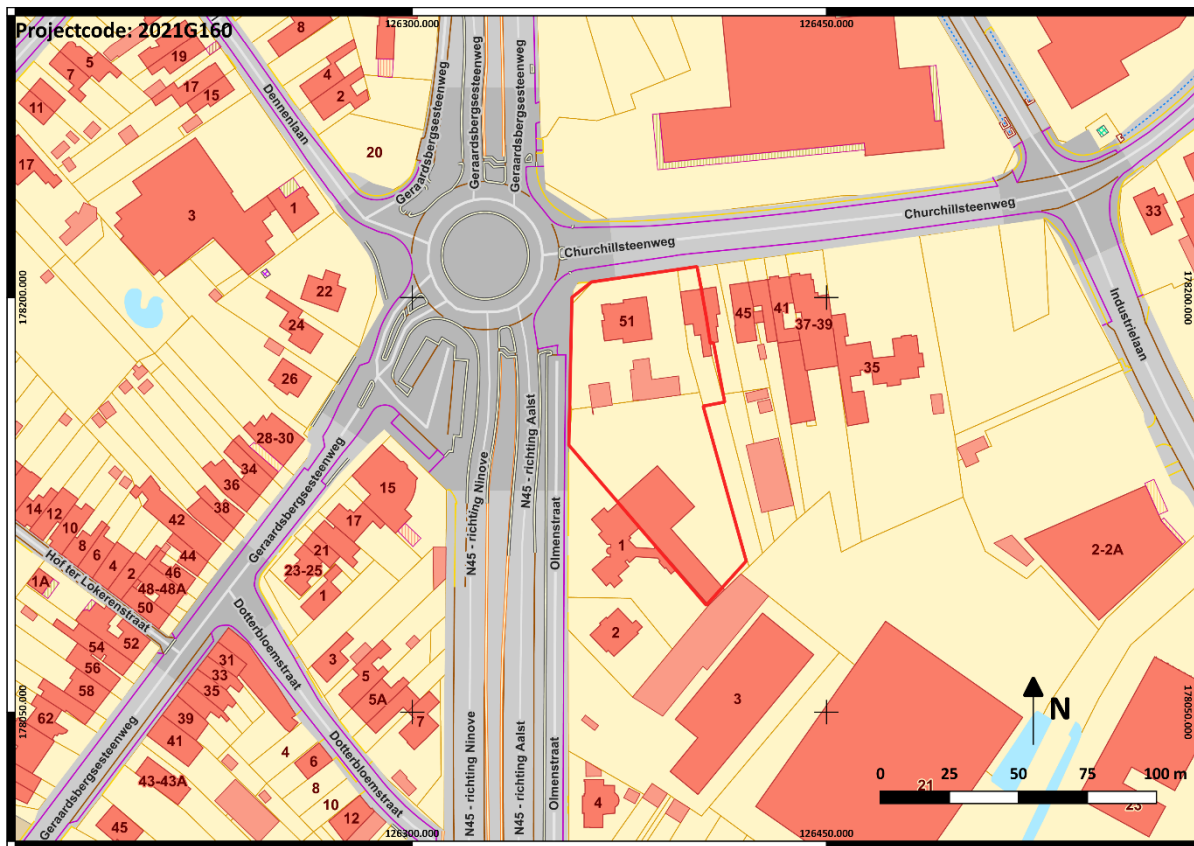
Prov. Oost-Vlaanderen,
 9320 Aalst,
 Churchillsteenweg 49-51

Kadastrale gegevens projectgebied

Gemeente Aalst 12de AFD,
 Erembodegem 2e AFD/ sectie B,
 Perceelnrs projectgebied:
 1185D2/1185E2/1185B2/1185R

Bounding Box

X 126403,3 Y 178211,4
 X 126413,5 Y 178162,4
 X 126405,7 Y 178160,5
 X 126421,1 Y 178104,4
 X 126406,5 Y 178088,9
 X 126356,5 Y 178146,6
 X 126358,0 Y 178200,1
 X 126364,7 Y 178205,8



Figuur 1: Kadasterkaart met aanduiding onderzoeksgebied (1/1000)

Onderzoek

Archeologisch en geschiedkundig bureauonderzoek

Projectcode

2021G160

Opdrachtgever

Tegelcentrum Schelfhout

Contactpersoon opdrachtgever

Dhr. Jacques Donners

Uitvoerder

Robby Vervoort. Freelance Senior Archeoloog. Research & Consultancy.

Erkend archeoloog

Robby Vervoort OE/ERK/Archeoloog/2016/00126

Nummer wettelijk depot

Niet van toepassing

Termijn

23 juni - 11 juli

Geplande ingreep

Gedeeltelijke sloop bestaande bebouwing en verharding. Omvormen gedeelte bestaande bebouwing. Optrekken nieuwe toonzaal. Aanleggen verhardingen en nutsvoorzieningen.

Geldende wetgeving en voorwaarden

Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014. De melding werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt 3000m² of meer, zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en is gelegen buiten een zone waarop lagere oppervlaktecriteria van toepassing zijn. De totale oppervlakte is groter dan 1000m².

Randvoorwaarden

Het terrein is quasi volledig bebouwd en/of verhard.

Doelstelling

Het doel van deze archeologienota is om via de tot op heden beschikbare bronnen (bureauonderzoek) na te gaan wat het archeologische potentieel van het projectgebied is, wat de mogelijke bedreigingen zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief, en hoe hiermee dient omgegaan te worden.

Vraagstelling

- *Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?*
- *Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?*
- *Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorisch potentieel van het terrein?*

- *Wat is de impact van de geplande werken?*
- *Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?*

Thesaurus

Archeologienota, bureauonderzoek, landschappelijke boringen

2. Inleiding

Doel van dit bureauonderzoek is het verkrijgen van een bekrachtigde archeologienota naar aanleiding van een aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning voor het oprichten van een nieuwe toonzaal, het slopen van een deel van de bestaande bebouwing en het herinrichten van een deel van de bestaande weginfrastructuur met een vernieuwing van de rioleringen te Aalst, Churchillsteenweg 49-51. In deze archeologienota wordt via een bureauonderzoek nagegaan welke mogelijke archeologische en cultuurhistorische waarden zich binnen het projectgebied bevinden. Het projectgebied wordt in eerste instantie binnen een grotere context geplaatst. Vervolgens wordt nagegaan wat de recente gebruiksgeschiedenis van het projectgebied is en wat hiervan de mogelijke impact was op perceelsniveau. Tevens wordt de mogelijke impact van de geplande werken op het eventueel aanwezige archeologische potentieel besproken. Op basis van alle voorhanden zijnde gegevens wordt vervolgens een programma van maatregelen voorgesteld.

3. Onderzoeksvragen en synthese

Op basis van de beschikbare bodemkundige, historische, cartografische en archeologische gegevens over het projectgebied en zijn ruimere omgeving kan gesteld worden dat het terrein gelegen is in een archeologisch interessante zone. In de ruimere omgeving van het terrein werden reeds verschillende archeologische resten aangetroffen die de menselijke aanwezigheid in de buurt bevestigen tussen de steentijden en het heden.

Echter dient opgemerkt te worden dat de steentijd artefacten alle werden aangetroffen in jongere vergravingen of als losse vondst tijdens veldprospecties. De aangetroffen objecten bevonden zich met andere woorden allemaal in secundaire context. Indien er zich binnen het projectgebied menselijke activiteiten afspeelden, zullen ook deze allicht niet meer in situ aanwezig zijn ten gevolge van het recentere gebruik van het terrein. Bovendien zijn er geen aanwijzingen voor een verhoogde kans op de aanwezigheid van steentijd artefactensites ter hoogte van het terrein. Het terrein is niet gelegen in de nabijheid van een waterloop en er is geen sprake van een sterke gradiëntzone binnen het

projectgebied. Ook werden tijdens landschappelijke boringen uitgevoerd door de vorige ontwikkelaar geen aanwijzingen aangetroffen omtrent de aanwezigheid van paleobodems of goed bewaarde bodemprofielen.

Anders is het gesteld voor de jongere periodes waarvan de archeologische resten bestaan uit grondsporen die zich als verkleuringen aftekenen ter hoogte van de onverstoorde moederbodem. Op basis van het uitgevoerde booronderzoek kan besloten worden dat dit archeologische sporenniveau zich situeert op een diepte van ongeveer 80 centimeter in het noordelijke deel van het terrein. Vanaf het centrale deel van het terrein en verder naar het zuiden situeert dit niveau zich op een diepte van plusminus 120 centimeter. Gezien de aanwezigheid van een villa met zwembad en bijgebouwen en een woning in het noordelijke deel van het terrein en gezien het archeologische niveau zich hier op 80 centimeter situeert, kunnen we er van uit gaan dat eventueel ooit aanwezige archeologische resten ter hoogte van de te slopen bebouwing reeds zijn verstoord.

Langs de andere kant kan op basis van de diepte van het archeologische niveau besloten worden dat de geplande werken slechts een beperkte impact zullen hebben op eventueel archeologische resten. Enkel ter hoogte van de ondergrondse nutsputten, rioleringen en funderingssokkels zal bijkomende schade worden berokkend aan het bodemarchief. Bovendien vinden deze werken voor een deel plaats in reeds verstoorde zones.

Samenvattend kunnen we stellen dat het terrein in oorsprong een verhoogde kans had op de aanwezigheid van archeologische resten met een hoog potentieel op kennisvermeerdering in de vorm van sporensites. Echter werden er voornamelijk in het noordelijke deel van het terrein bodemversturende activiteiten uitgevoerd waardoor hier een deel van eventueel aanwezige archeologische resten werd vernield. Deze vernieling heeft niet enkel een negatieve impact op de effectief vernielde sporen, maar heeft ook geleid tot kennisverlies van eventueel nog wel aanwezige archeologische resten, en dit ten gevolge van contextverlies. Door de in oorsprong verhoogde kans op de aanwezigheid van archeologische resten met een hoog potentieel op kennisvermeerdering is het niet uit te sluiten dat er zich binnen het terrein archeologische sporen bevinden. Echter situeren deze zich op een diepte die slechts lokaal wordt geraakt, en dit bovendien vooral ter hoogte van de reeds verstoorde zone, door de geplande werken.

We concluderen dan ook dat er in het licht van de geplande werken geen bijkomende vooronderzoeken dienen te worden uitgevoerd door de beperkte impact van de geplande werken enerzijds en door de aanwezigheid van reeds verstoorde zones anderzijds.

- *Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?*

Het projectgebied bevindt zich in de leemstreek. Meer bepaald is het gebied gelegen tussen de dorpskernen van Erembodegem en Welle. Op basis van cartografische bronnen konden we vaststellen dat het projectgebied sinds het laatste kwart van de 18^{de} eeuw dienst deed als akker. Pas in het midden van de 20^{ste} eeuw verschijnen de eerste sporen van bebouwing binnen het projectgebied. De activiteiten die sindsdien hebben plaatsgevonden hebben de oorspronkelijke bodemopbouw nagenoeg over het volledige terrein vernield zoals kon worden aangetoond op basis van landschappelijke boringen uitgevoerd in opdracht van de bouwheer. Onder de OB-bodem bleven resten bewaard van een Aca-bodem. Wanneer we de bodemkaart van Vlaanderen bekijken en we vergelijken deze met de CAI-locaties, dan valt op dat deze bodemtypes vaak werden gefrequenteerd in het verleden en dat er een zekere correlatie bestaat tussen beide. Op basis van de aanwezige bodem kunnen we stellen dat het projectgebied een verhoogde kans op de aanwezigheid van archeologische resten bezit. De recente activiteiten hebben echter lokaal een zeer nefaste impact gehad op het eventueel aanwezige bodemarchief.

Op basis van het uitgevoerde landschappelijke booronderzoek kon geconcludeerd worden dat de onverstoorde moederbodem zich op een diepte van plusminus 80 centimeter situeerde in het noordelijke reeds gedeeltelijk verstoorde deel van het terrein en op ongeveer 120 centimeter vanaf het centrale deel van het projectgebied en verder in zuidelijke richting.

- *Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?*

Om een antwoord te bieden op deze vraag werd in de eerste plaats gekeken naar de gekende archeologische locaties en sites op de CAI. Hieruit bleek dat in de omgeving (1000 meter) van het projectgebied talrijke archeologische resten aanwezig zijn, daterend vanaf de periode van de steentijden doorlopend tot de late middeleeuwen. Wanneer we de regio vergroten worden nog meer gekende archeologische waarden herkend. Een belangrijke archeologische site bevindt zich ongeveer 500 meter ten zuiden van het projectgebied. Hier werden bij opgravingen resten aangetroffen daterend uit de steentijd (losse artefacten en vondstenconcentratie), de bronstijd (grafheuvels), de ijzertijd (mogelijk artisanale activiteiten), de Romeinse periode, de Karolingische periode en de volle en late middeleeuwen. De site staat gekend onder de naam Erembodegem Zuid IV en werd in verschillende fases opgegraven.

Uit de studie van de CAI in combinatie met de gegevens van de bodemkaart kunnen we stellen dat het projectgebied een verhoogde kans heeft op de aanwezigheid van archeologische resten.

- *Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorisch potentieel van het terrein?*

Op basis van de geraadpleegde bronnen blijkt dat het terrein in oorsprong een hoog potentieel bezat op de aanwezigheid van archeologische resten. Dit konden we afleiden op basis van de CAI in correlatie met de bodemkaart. Wat het cultuurhistorisch potentieel betreft kunnen we stellen dat het terrein geen toegevoegde waarde biedt. De aanwezige bebouwing dateert uit de tweede helft van de 20^{ste} eeuw. Voordien deed het terrein steeds dienst als akkerland.

Echter dienen we op te merken dat net deze 20^{ste}-eeuwse activiteiten het archeologische potentieel van het terrein voornamelijk in het noordelijke deel van het terrein hebben tenietgedaan. Uit de resultaten van het landschappelijke booronderzoek blijkt dat het terrein in het verleden werd afgegraven en hoogstwaarschijnlijk werd genivelleerd. Het grootste deel van de boringen leverde een gelijkaardig resultaat op met de aanwezigheid van dikke pakketten recente lagen met hieronder meestal een restant van een oude A-horizont. Hieronder werden de restanten van het oorspronkelijke bodemprofiel aangetroffen (Aca). Dit situeerde zich op een diepte van 80 centimeter in het noordelijke deel van het terrein. Hieruit kunnen we concluderen dat de aanwezige bebouwing in het noordelijke deel van het terrein een verstoring van eventueel aanwezig archeologische resten heeft veroorzaakt. Eventueel nog aanwezige archeologische resten in dit deel van het terrein zijn met andere woorden ontdaan van hun context, waardoor hun kennisvermeerderingspotentieel sterk is verminderd.

Anders is het gesteld in het centrale en zuidelijke deel van het terrein waar het archeologische niveau zich situeert op een diepte van ongeveer 120 centimeter. Bovendien bevinden er zich in deze zone geen zware constructies en kunnen we er van uit gaan dat eventueel aanwezige archeologische resten in deze zone nog wel grotendeels zullen zijn gevrijwaard van eventueel recente verstoringen.

- *Wat is de impact van de geplande werken?*

Bij de impactbepaling van de geplande werken kunnen we gebruik maken van de resultaten van het uitgevoerde landschappelijke booronderzoek. Hieruit bleek dat in het noorden van het projectgebied, ter hoogte van de twee meest noordelijke boringen, zich een mogelijk archeologisch niveau aftekende vanaf een diepte van ongeveer 80 centimeter onder het bestaande maaiveld. Dit betekent dat enkel geplande werken die dieper reiken dan 80 centimeter een impact zullen hebben op eventueel aanwezige archeologische resten. Concreet betreft het de funderingssokkels van de nieuwe toonzaal, de rioleringsleuven en de twee meest noordelijke septische putten. Wanneer we echter kijken naar de reeds gekende verstoringen, ter hoogte van het te slopen woonhuis en de villa met zwembad en

bijgebouwen, vallen de septische putten, een deel van de rioleringen en een deel van de funderingsokkels binnen de reeds verstoorde zones.

Op basis van het uitgevoerde landschappelijke booronderzoek bleek dat zich vanaf het centrale deel van het terrein en verder in zuidelijke richting, de vier meest zuidelijke boringen, een mogelijk archeologisch niveau aftekende op een diepte van ongeveer 120 centimeter. Dit betekent concreet dat in deze zone enkel ter hoogte van de nieuwe nutspullen, mogelijk een deel van de nieuwe riolering en ter hoogte van de funderingsokkels van het zuidwestelijke deel van de nieuwe toonzaal het archeologische niveau zal worden verstoord.

Samenvattend kan gesteld worden dat de impact van de geplande werken beperkt is ten gevolge van reeds aanwezige verstoringen binnen het terrein en door de diepte waarop een mogelijk archeologisch niveau zich situeert. Hierdoor wordt enkel lokaal een bijkomende verstoring van eventueel aanwezige archeologische resten verwacht.

- *Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?*

Op basis van de beschikbare en geraadpleegde bronnen kan voldoende gestaafd worden dat er zich met grote waarschijnlijkheid geen archeologische site met een hoog potentieel tot kennisvermeerdering binnen het projectgebied bevindt die door de geplande werkzaamheden zal worden vernield. Er dienen dus ook geen bijkomende vooronderzoeken te worden uitgevoerd, noch dienen er vervolgonderzoeken plaats te vinden.

4. Kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied

Op basis van de beschikbare gegevens blijkt dat er binnen de ruime omgeving van het projectgebied reeds menselijke activiteiten hebben plaatsgevonden vanaf de steentijd. De sporen van menselijke activiteit lopen door doorheen de metaaltijden, de Romeinse periode en de middeleeuwen. Gegevens omtrent de plaatselijke bodem afgetoetst aan de bodemkaart van Vlaanderen en de CAI leren ons dat er een grote correlatie is tussen het aanwezige bodemtype en de aanwezigheid van archeologische resten in deze regio. We kunnen met andere woorden concluderen dat het terrein gunstig gelegen is voor het aantreffen van archeologische resten.

Het bronnenmateriaal leerde ons ook dat de bodemopbouw binnen het projectgebied in grote mate bestaat uit OB-bodems, zijnde verstoorde bodems, met hieronder op een diepte van enerzijds 80 centimeter en anderzijds 120 centimeter een gedeeltelijk bewaard bodemprofiel met veelal nog resten van een oude A-horizont. Gezien de aard van de te verwachte resten (zachte grondsporen) zullen deze

in het noordelijke deel van het terrein reeds grotendeels verstoord zijn door de 20^{ste}-eeuwse constructies bestaande uit een woning en een villa met zwembad en bijgebouwen. In het centrale en zuidelijke deel van het terrein werden geen belangrijke verstoringen vastgesteld en situeert het archeologische niveau zich aanzienlijk dieper.

De aanwezigheid van verstoringen in het noordelijke deel van het terrein sluit echter niet uit dat er zich geen archeologische resten meer kunnen bevinden. Maar dat de kans op het aantreffen van een intacte site eerder klein zo niet onbestaande is gezien de aanwezige verstoringen. Indien er zich nog resten binnen dit deel van het projectgebied bevinden, zal het allicht slechts om fragmentarische resten gaan, waarbij de kans op het onderzoeken van een volledige context teniet gedaan is door de recentere verstoringen. De aangetroffen resten kunnen ons dus met andere woorden wel iets leren over de aanwezigheid van menselijke activiteiten op het terrein in deze of gene periode, maar hebben verder geen groot potentieel op kennisvermeerdering gezien het allicht ontbreken van een volledige context.

Dit geldt niet voor het deel van het terrein waar het archeologisch niveau zich dieper bevindt. Door het vermoedelijke ontbreken van verstoringen is de kans groter dat eventueel aanwezige resten in dit deel van het terrein wel nog intact zijn en dus een aanzienlijk hoger potentieel hebben op kennisvermeerdering.

Echter wordt dit deel van het terrein door de geplande werken slechts lokaal bedreigd ter hoogte van enkele funderingssokkels van de nieuw te construeren toonzaal, ter hoogte van de te voorziene ondergrondse nutspullen en plaatselijk ter hoogte van de nieuw aan te leggen riolering. We kunnen dus stellen dat in het kader van de geplande werken geen kans bestaat op het aantreffen van archeologisch waardevolle resten met een hoog potentieel op kennisvermeerdering. In het noordelijke deel van het terrein zijn te veel verstoringen aanwezig, en in het intactere deel van het terrein kan slechts beperkte informatie bekomen worden omtrent eventueel aanwezige archeologische resten door de kleine oppervlakte van de geplande verstoring en het verspreide karakter van de bodemingrepen.

5. Programma van maatregelen

Er werd een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem uitgevoerd, dat aangeeft dat er geen bijkomende maatregelen meer nodig geacht worden in het kader van de geplande werken. Al het vooronderzoek dat noodzakelijk is om met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en waarde van archeologisch erfgoed werd uitgevoerd.

De impact van de geplande werkzaamheden werd getoetst aan de gekende reeds verstoorde en reeds onderzochte zones, de gekende geologische, bodemkundige en ecologische kenmerken en de gekende archeologische en historische waarden (zie verslag van resultaten van het vooronderzoek).

Belangrijk in de afweging van de noodzaak voor verder vooronderzoek zijn de huidige graad van verstoring in een deel van het terrein en de beperkte impact van de geplande werken anderzijds.

Naar aanleiding hiervan zijn geen verdere maatregelen vereist. Daarom wordt geen programma van maatregelen opgemaakt. Deze beslissing steunt op onderstaande redenering.

De afweging of verder vooronderzoek noodzakelijk is, gebeurt op volgende wijze:

Na iedere fase in het vooronderzoek volgt verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek onvoldoende informatie gegenereerd is om:

- *de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven*

Hoewel niet kon aangetoond worden dat er zich geen archeologische resten in het projectgebied bevinden, kon wel voldoende worden aangetoond waaruit deze resten zouden kunnen bestaan en dat gezien de reeds aanwezige verstoringen in een deel van het projectgebied de impact van de geplande werken en het hieraan gekoppelde kennisverlies klein is. De meest ingrijpende bodemingrepen zijn gepland in het reeds sterk verstoorde deel van het terrein. Elders is de impact beperkt tot onbestaande.

- *een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen*

Gezien de reeds aanwezige verstoringen in een deel van het terrein en de beperkte impact elders, dienen geen verdere maatregelen genomen te worden.

- *een plan van aanpak voor een archeologische opgraving op te maken*

Er dient geen archeologische opgraving plaats te vinden in het projectgebied.

- *een plan van aanpak voor een behoud in situ op te maken*

Er dient geen plan van aanpak gemaakt te worden voor een eventueel behoud in situ.

Op basis van het uitgevoerde vooronderzoek kunnen we besluiten dat er voldoende informatie is gegenereerd om een te bekrachtigen archeologienota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering in het kader van de geplande werkzaamheden afdoende staft.